

**MASARYKOVA UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

Katedra občanské výchovy

**Stát, národ a nacionalismus na počátku
21. století v Evropě**

Bakalářská práce

Brno 2009

Vedoucí bakalářské práce : PhDr. Marta Goňcová, CSc.
Autor práce: Monika Bulová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny, které jsou uvedeny v seznamu literatury.

Souhlasím, aby byla práce zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne

Monika Bulová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martě Goňcové, CSc., za vedení, rady a připomínky, které významně napomohly vzniku této práce.

OBSAH:

Úvod.....	4
1. Stát.....	5
Stát ve 20. století.....	6
Stát v 21. století.....	7
2. Národ.....	11
Národ ve 20. století.....	12
Národ v 21. století.....	15
3. Nacionalismus.....	20
Nacionalismus ve 20. století.....	21
Nacionalismus v 21. století.....	23
4. Německo.....	27
Závěr	30
Literatura.....	33
Resumé	35

Úvod

Cílem bakalářské práce bude zamýšlet se nad odpověďmi na tyto otázky: Co je to stát? Jak se změnil pohled na něj oproti 20. století? Co je to národ? Jaká je jeho role ve 20. a 21. století? Co je nacionalismus? Jaké jsou jeho projevy v minulosti a dnes? Jsou dnes pro přistěhovalce přísnější pravidla než dříve? Jsou to otázky, které se v čase globalizace stávají stále významnější.

Práce vychází z interpretace problematiky národa, nacionalismu a státu v dílech Gassetta Ortegy, Arnošta Gellnera nebo Miroslava Hrocha.

První kapitola se zabývá formováním státu ve 20. a 21. století, tlakem na změnu jeho fungování v globalizovaném světě.

Druhá kapitola sleduje proces vzniku moderních národů ve 20. století, současný charakter národní identity.

Problematicke nacionalismu – v pozitivním i negativním působení – se věnuje třetí kapitola.

Jako příklad hledání cesty k politickému pojetí národa je uvedeno Německo (čtvrtá kapitola). Silná turecká menšina vedla k pomalému legislativnímu procesu získávání německého občanství.

Práci se pokusím koncipovat tak, aby sloužila jako podklad pro výuku v rámci výchovy k občanství.

1. Stát

Jak dříve, tak i dnes se často pojmy stát a národ zaměňují, proto považují za důležité tyto pojmy vysvětlit. K objasňování všech tří pojmů, které jsou v mé práci stěžejní, budu využívat definic jak encyklopedických, tak i autorů, kteří se těmito pojmy zabývají podrobněji.

Podle Blackwellovy encyklopedie politického myšlení¹ se pojem stát vztahuje především k politickému společenství. Důležitým rysem státu je pevně definovaný řád a je od něj vyžadován pevný vztah mezi společenstvím a územím. Stát je jako univerzální jev druh činnosti, před kterou je jako před nutnost člověk stavěn. Jsou zde rysy této činnosti, které přetrvávají: pevný vztah mezi lidskými bytostmi a jejich majetkem (společenství nebo jednota lidských bytostí v nejzákladnějším smyslu tohoto slova), proto je účel nebo výsledek činnosti státu tak důležitý; předpoklad možnosti příkazu, určitou formu vlády nebo vztah poslušnosti a rozkazu mezi lidskými bytostmi (jednota, kterou stát vytváří se díky tomu kryje s hierarchií, ale nutně totožné být nemusejí); činnost, jež stát vytváří a udržuje, je vždy výlučná a prosazuje se v kontrastu s jinými činnostmi, které nejsou v rámci daného společenství vykonávány. Definovat stát jako moderní jev lze jako institucionální reprezentaci vůle lidu, kterému umožňuje jak v extrémních, tak i normálních situacích jednat efektivně v zájmu zajištění blaha a ochrany celku a práv jeho částí.

Například ve slovníku cizích slov je definice státu stručná, přesto výstižná, stát je brán jako určité území a obyvatelstvo pod svrchovanou státní správou nebo mocí.²

Gellnerova definice rozvíjí definici Maxe Webera a říká, že stát je instituce uvnitř společnosti, která má monopol na zákonné násilí. Je také podstatné říci, že velice důležitou částí společenské dělby práce je stát. „Stát“ je instituce nebo soubor institucí, které se specificky zabývají vynucováním pořádku... Stát existuje tam, kde instituce specializované na vynucování pořádku, jako jsou policejní sbory a soudy, se oddělily od zbytku společenského života. Ony jsou stát.“³

¹ MILLER, David.: Blackwellova encyklopedie politického myšlení. Přerov: Knihtiskárna J.Strojil, 1995. ISBN 80-85617-47-1, str. 498-500.

² PETRÁČKOVÁ, Věra. KRAUS, Jiří a kol.: Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0607-9, str. 709.

³ GELLNER, Arnošt.: Národy a nacionalismus. Praha: Nakladatelství Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1, str. 15.

1.1. Stát ve 20.století

Vývoj a počátky vzniku států sahají hluboko do naší minulosti. Je to vývoj, který se jen tak nezastaví. Otázkou je, zda-li je to dobře či ne? Jsou státy, jejichž historie je velice dlouhá a na druhé straně jsou státy nové a dalo by se říci „čerstvé“, které mohou začít budovat svoji státnost bez předchozích chyb, omylů a podobných věcí, které by mohly narušit jejich ideální vývoj. Nachází se zde i druhá stránka věci, a to ta, že tyto nové státy nemají v podstatě, kde a na co navázat. Nemají svoji historii, svoje kořeny ani informace, které se vždy hodí, když člověk něco vytváří, zlepšuje nebo se snaží dělat věci co nejlépe, což si myslím, že bez předchozích zkušeností příliš dobře není možné.

Naopak je pravda, že jsou státy, eventuelně regiony, kde soužití několika národů v jednom státě není již nadále možné a je nutné, zejména pro uklidnění situace v dané oblasti, vytvoření nového státu s vlastními institucemi a vládou, jež si bude „žít“ podle svého. Vytváření států mnohdy předchází nepokoje a velice často jsou násilné, ale řešit tuto otázku násilím, rozhodně není nejlepší způsob.

Veřejnou mocí, které slouží výkonné orgány, můžeme nazývat stát, což je energický a aktivní projev veřejného mínění, proto kdyby neexistovalo, neexistoval by nejspíš ani stát. Pokud veřejná moc neexistuje, ale existují jen moci soukromých skupin, ať už ve společnosti nebo ve skupině, často to vede k občanským válkám. „Československá republika patří mezi takzvané nástupnické státy po habsburské monarchii a je také dobrým příkladem obtíží při definování postavení občana ve státě, který byl vytvořen jako stát národní, v našem případě stát československého národa.“⁴

V nedávné minulosti, například v době kolonizování Ameriky, měl stát zájem chránit menšinu, protože ji mohl využívat, postupem času má stále větší zájem zbavit ji jejich hospodářských monopolů. S přihlédnutím na bohatství a poznatelnost, může jistým způsobem usměrnit nespokojenost širšího obyvatelstva, přičemž ji vyvlastňuje nebo i pronásleduje.

Za těchto okolností stojí menšina před možnostmi volby. „Může se přizpůsobit; a někdy celá menšina, nebo aspoň její podstatná část tak úspěšně činí. Jinou možností je, že se snaží zbavit se jak své specializace, tak i svého menšinového postavení a

⁴ Kolektiv autorů.: OBČAN – NÁROD – STÁT – Vznik nových států v Evropě na začátku 20. století Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996, str. 56.

vytvořit svůj vlastní stát, jako nového ochránce nyní nespecializované, všeobecné, nové národní kultury.“⁵

Po rozpadu Sovětského svazu na počátku devadesátých let jakoby započal vznik nových suverénních států v Evropě, které jsou dnes oficiálně národní, byť se spoustou cizinců na svém území. Mezi tyto konkrétní státy bychom mohli zařadit např. Bělorusko, Gruzii, Turkmenistán a Arménii.

1.2. Stát v 21. století

V současnosti vývoj států, domnívám se, není tak rychlý a hlavně jednoduchý jako kdysi. Alespoň, co se týče Evropy. Podle mě je to zejména kvůli její dlouhé historické tradici a hranicím, které se utvářely mnohdy i staletí. Nelze je proto ze dne na den měnit.

Ale pokud se soustředíme na Evropu 20. století, vidíme, že vznikla spousta států, a to především po první světové válce, kdy se rozpadla habsburská říše. Dalším takovým významným mezníkem v minulém století byl rozpad Sovětského svazu. Ale pro tuto chvíli se na tyto události nezaměříme, jen jsem je pro ilustraci a určité objasnění chtěla zmínit, jelikož je považuji za skutečně významné a důležité okamžiky naší, docela nedávné minulosti. V této souvislosti mám dojem, že nyní už není mnoho evropských oblastí, kde by národy toužily po svém vlastním státě, ale jsou i výjimky. Nejproblematictější zóny potenciální nestability pro 21. století představují transregionální neboli přeshraniční zóny. Dalo by se říci, že oblast Balkánu je možné považovat za jedno z nejaktivnějších ohnisek, které ohrožuje v celosvětovém měřítku mír. V tomto okamžiku bych zde ráda uvedla několik konkrétních příkladů těchto států: Makedonie, Bosna a Hercegovina, a také rozdělený ostrov Kypr. Co se týče politických systémů i státních hranic, je to oblast výrazně politicky nevyzrálá. Ale i v jiných oblastech jsou problémy a sem patří např. Belgie, kde vedle sebe žijí Vlámové a Valoni.

„Separatismus je proces, který je v přímém rozporu se snahou každého státu na uchování své územní integrity. Vzhledem k tomu, že proces vytváření nových států se v podstatě dekolonizací dříve závislých území vyčerpal, je v současnosti jediná

⁵ GELLNER, Arnošt.: Národy a nacionalismus. Praha: Nakladatelství Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1, str. 117.

cesta pro vznik nového státu – separace.“⁶ Separatismus pochází od latinského slova *separare*, což znamená oddělit se, a je to jev, jenž lidstvo provází od počátku vzniku státu jakožto formy organizace společnosti. V moderním slova smyslu se separatismus objevuje v Evropě asi v polovině 19. století v souvislosti s novým fenoménem, kterým byl nacionalismus. Mezi státy, které vznikly tímto způsobem ve 20. století, je možné zařadit Československo, Irsko, Polsko, Maďarsko a další.

„...vznik nových států na počátku 90. let lze chápat jako výsledek separatistických hnutí, ale v konečném důsledku legalizovaný tím, že se jednalo o „bezezbytkový“ rozklad federativních států. A postoj k separatismu se vrátil do starých norem – tedy k jeho zásadnímu odmítání.“⁷ To považuji za dobré. Byla to i jiná doba a nemyslím si, že tyto federativní státy by mohly i nadále společně fungovat. Vše prochází vývojem a i tohle uspořádání již bylo překonáno, proto se muselo rozpadnout a bylo nahrazeno státy samostatnými.

Pro naši práci není důležitý pouze vznik a vývoj států, ale i jeho funkce a jeho zákonitosti. Měli bychom též využít časový odstup, který nám některé aspekty státnosti může zřetelněji ukázat. Je nejen nutné znát dějinné skutečnosti, ale i též vývoj teorií o státu, aby bylo možné vnímat funkce státu v jejich kontinuitě. Tím je myšleno, jak už bylo zmíněno, že státy jsou různého stáří a rozdílné historie, proto je není možné charakterizovat obecně, ale je nutné se soustředit na ten který stát konkrétně, a až po hlubším prozkoumání všech aspektů je možné stát určitým způsobem popsat a charakterizovat.

Každý člověk a v podstatě každý živý tvor má nějaké povinnosti nebo úkoly, a to stejné platí i o státě. „Úkolem státu je proto právním řádem zajistit obecné blaho, zavazovat své příslušníky k určitým úkonům, nutným k dosažení společného cíle, vnitřního principu jednoty. Při svobodném jednání by člověk směřoval k právu silnějšího.“⁸ Poslední dobou to příliš nevypadá jako právní ochrana od státu. Pro ilustraci bych zde ráda uvedla několik příkladů. V roce 2006 došlo v západní Evropě ke krizi právního státu, která souvisí s nedodržováním zákona před organizovaným zločinem. Poprvé se to ukázalo v Holandsku, kdy stát nehodlal bránit ani

⁶ BAAR, Vladimír.: *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?* Ostravská univerzita: Nakladatelství Tilia, 2002. ISBN 80-86101-66-5, str. 84.

⁷ Tamtéž, str. 95.

⁸ PAVLÍČEK, Václav.: *O české státnosti.* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0489-2, str. 120.

demokraticky zvolené politiky, natož obyčejné občany před vydíráním a vraždami. S tím souvisí fakt, že byla do vyhnanství poslána poslankyně Hirsi Ali.⁹

Dalším překvapením byl červenec 2006 v Německu, kdy došlo k dalšímu otřesu právního státu a vlády. Prominentní berlínská advokátka Seyran Ates musela po podobných výhrůžkách zavřít svoji právnickou praxi a začít se skrývat, přičemž v roce 2005 byla oceněna za obhajobu muslimských žen proti vraždám a nuceným manželstvím. A později byla odmítnuta policií, když potřebovala ochranu po opakovaných vražedných výhrůžkách a střelbě, kdy byla zraněna a její kolega zavražděn.

Jak Holandsko tak i Německo dalo všem jasný signál, že evropští muslimové se svými ženami mohou zacházet, jak se jim zalíbí. Vraždy, nucená manželství, otrocké postavení žen a další zločiny nejsou v Evropě pro muslimy trestným činem. Právníci totiž mají strach o vlastní život a život své rodiny, proto je evropské soudy nesoudí.¹⁰

Funkce státu se v historii vyvíjely, stát zasahuje do některých oblastí lidského života, které se ovšem mění. Novodobé státy nemají právo rozhodovat např. o víře a náboženství lidí, o svědomí. Dále je důležitá i svrchovanost státu, čili suverenita, a pokud ji stát ztratí, stává se buď státem polosuverénním, závislým nebo již státem není. Suverenita se dále dělí, a to na vnitřní a vnější, přičemž vnitřní znamená, že: „státu náleží výlučná nejvyšší moc na státním území vůči všem osobám i věcem (územní výsost). Suverénní stát uplatňuje i suverenitu vůči svým občanům, ať žijí kdekoliv (personální výsost).“¹¹ Naproti tomu vnější suverenita se obvykle slučuje s nezávislostí státu. Pokud nad státem nevykonává moc jiný stát, je v mezinárodních vztazích suverénní.

„Zdůrazňované čtyři svobody prostoru bez vnitřních hranic – volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu výrazně neovlivnily podstatu suverenity států, ovlivnily však plnění některých funkcí států a zvýhodnily ekonomicky silné subjekty.“¹²

⁹ „Tvrdě poukazovala na potupné zacházení s muslimskými ženami - na násilí, znásilňování, incest a vraždy ze cti. Až spolupráce s filmařem Theo van Goghem se jí stala osudnou. Za film Podřízení, 1. část byl v roce 2004 režisér zavražděn. Ali opustila politiku a od té doby žije pod policejní ochranou.“
<http://www.spisovatele.cz/ayaan-hirsi-ali> [27.3.2009]

¹⁰ BENJAMIN, Kuras.: Evropa snů a skutečností. Praha: Baronet, 2007. ISBN 978-80-7214-971-1, str. 46-47.

¹¹ KUČEROVÁ, Stanislava a kol.: Bilance a výhledy středu Evropy na prahu 21. století. Brno: Konvoj, 2000. ISBN 80-7302-000-9, str. 97.

¹² Tamtéž, str. 102.

Dnes je nutné prostornější uspořádání, neboť národní stát již potřeby lidí nedokáže uspokojit. „Národní stát pozbyl na svém významu a důležitosti, dosud se ale nestal přebytečným, neboť mnoho jeho politických a právních institucí, ústavním pořádkem a právním řádem počínaje a organizací státní správy konče, prozatím nic nenahrazuje.“¹³

V současnosti žádný stát není zcela schopen zajistit bezpečí občanů jen z vlastních zdrojů, proto se národní státy musejí vzdát své autonomie, jen tím totiž dostojí svým národním zájmům. S tím souvisí i nové pojetí suverenity státu. Potřebujeme evropské politické instituce, ale je nutné zjistit jaké, a také jak je vytvořit, čili jak jim dodat legitimitu.

Pokud chtějí Evropané úspěšně zvládat svoje problémy, potřebují vytvořit evropskou občanskou společnost, což je vyvoláno krizí národního státu. Národní stát již není schopen řešit úspěšně problémy související s globalizací. Za instituci národního státu je třeba vytvořit nové instituce založené na transnárodním principu. Je zde úzká souvislost mezi evropskou integrací a problémem evropské identity.

A právě toto považuji za hlavní rozdíl mezi pojetím státu v minulém, čili 20. stoletím, a našim, 21. stoletím. Dnes se již evropské státy příliš nevyvíjejí samostatně bez ovlivnění dalšími evropskými státy. Ono už to totiž ani dost dobře není možné. V současnosti to vypadá, jakoby se nejen Evropa, ale i celý svět zmenšil. Globalizace dosáhla vysokého stádia, i když se bezesporu dále bude rozšiřovat, což je situace, která se musí řešit, ať státy chtějí či nechtějí. Mohou si říct „chceme si fungovat po svém“, ale také si uvědomují, že to již není příliš reálné a hlavně by tím nejvíce poškodily sebe a svůj vývoj. Je totiž jasné, že samostatně dosáhnou menších výsledků než když budou spolupracovat. Je to jako u lidí. Když člověk pracuje sám, mnohdy mu něco unikne a naopak, když pracuje ve skupině, napadne každého něco jiného a v konečném výsledku dosáhnou společně ohromných úspěchů. Proto si myslím, že idea nebo spíše instituce Evropské unie rozhodně není špatným řešením, co se týče současnosti, tak i budoucnosti. Ovšem je tu i negativní aspekt, za který považuji určitou ztrátu suverenity členských států. Domnívám se totiž, že o určitých věcech, zejména týkajících se specifických požadavků konkrétních států, by měly rozhodovat státní orgány, nikoli jeden ústřední evropský orgán. Přece jen není možné znát všechna specifika a potřeby daných oblastí.

¹³ SCHULZE, Hagen.: Stát a národ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-393-2, str. 322.

2. Národ

Pojem stát jsme si již v přecházející kapitole vysvětlili, proto je teď nasnadě si vysvětlit i pojem národ.

Slovníkový překlad nebo vysvětlení pojmu národ říká, že: „Národ (latinsky natio) je společenství lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti. Přesná a všeobecně uznávaná definice pojmu národ neexistuje. Tímto pojmem se v různých zemích a jazycích odlišují zcela rozdílné sociální organismy. Rozlišuje se tak zejména mezi politickým a etnickým národem.“¹⁴

Dále zde máme i Gellnerovu definici, o které si myslím, že se dá použít i dnes, přestože vznikla zhruba před dvaceti lety. Na konci 20. století jsou dvě dočasně provizorní definice národa. Ta první je, že: „Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když sdílejí stejnou kulturu, přičemž kultura znamená soubor myšlenek a znaků a představ a způsobů chování a dorozumívání.“¹⁵ Znění druhé definice je takovéto: „Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když uznají jeden druhého za náležejícího ke stejnému národu. Jinými slovy, člověk dělá národy: národy jsou plody lidských přesvědčení, loajality a solidarity. Pouhá kategorie osob...se stává národem, jestliže a když členové této kategorie závazně uznají určitá vzájemná práva a povinnosti vůči sobě na základě svého společenského členství.“¹⁶

A ještě jednou zde Gellnera zmíním, jelikož si myslím, že jeho definice a vysvětlení pojmů jsou jasná. „Původně byli dva zvlášť slibní kandidáti pro konstrukci teorie národnosti: vůle a kultura.“¹⁷ Hnací a rozhodující silou při tvorbě a udržování skupin je vůle a strach. „Vůle, dobrovolná věrnost skupině a identifikace s ní, loajalita a solidarita na jedné straně; a strach, nátlak, donucení na druhé straně.“

¹⁸ Nacionalismus plodí národy, ale rozhodně to není naopak. A zde opět vidíme úzký vztah mezi všemi třemi pojmy, v tuto chvíli konkrétně mezi národem a nacionalismem.

Stejně jako vývoj států, tak i vývoj národů se v průběhu času měnil a mění a já se opět pokusím tuto změnu nějak nastínit.

¹⁴ <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/141026-narod> [15.3.2009]

¹⁵ GELLNER, Arnošt.: Národy a nacionalismus. Praha: Nakladatelství Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1, str. 18.

¹⁶ Tamtéž, str. 18.

¹⁷ Tamtéž, str. 64.

¹⁸ Tamtéž, str. 64.

2.1. Národ ve 20. století

Utváření národů v Evropě je velice dlouhý proces. Jeho počátky můžeme datovat již před naším letopočtem, kdy nejvýznamnějšími národy v Evropě byli Řekové a Římané. Během staletí spousta národů vznikala, ale i zanikala, některé byly asimilovány jinými, jiné se staly součástí národa jiného dobrovolně. Výrazné prosazování potřeb národů můžeme sledovat ve 20. století, kdy je tento proces úzce spjat se vznikem států. Národy toužily po vlastním státě a po vlastním vývoji, proto se musely stmelit v jeden stát, jak jsem již zmínila v kapitole o státě, dělo se tak především po rozpadu habsburské monarchie v roce 1918 a rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Národy konečně po mnoha desetiletích, v případě habsburské monarchie staletích, získaly možnost svobodně rozhodovat samy o sobě. A to je jedna z hlavních věcí, za kterou národy bojovaly a bojují. Kdo by také za svoji svobodu a svébytnost nebojoval.

To, co striktně nazýváme národy se v Evropě objevuje na konci 16. a na počátku 17. století s tím, že kolem roku 1600 si západní společenství vytvořila natolik charakteristický, bohatý a tvořivý život, že bylo zřejmé, že se liší jeden od druhého. Součástí národního bytí a vědomí národnosti je srovnávání s jinými evropskými národy, ale jen s těmi, se kterými se cítí být v jednom společenství. V tomto období se evropské národy objevují jako plně konstituované. Jsou tu dvě výjimky, které Ortega zmiňuje. Je to anglický lid, který se cítil být národem dříve než lidé na kontinentě, a tím je i dána jeho dnešní osobitá a zvláštní situace a pro spousta tak záhadné chování. Tou druhou a opačnou výjimkou je Německo, které k vědomí národnosti dospělo až mezi lety 1800 a 1830. „Tedy tyto dvě výjimky - předstih Anglie a opoždění Německa -, pokud jde o vědomí národnosti, jsou po mém soudu klíčem k tomu, co se v příštích letech přihodí, a proto je tak prvořadým úkolem získat jasno o tom, co je to za realitu, které říkáme „národy“.“¹⁹

Ortega je jedním z autorů, který se národem výrazně zabýval, proto jeho názorů budu v této kapitole hojně využívat. V roce 1951 měl na Mnichovské univerzitě cyklus přednášek, ve kterých se snažil odpovědět na to, co je národ. Pokud podle něj národ (natio) vztahujeme k evropským národům – lidu (populi) znamená jednotu soužití, jež je však odlišná od toho, co rozumíme pouhým „národem – lidem“. On

¹⁹ GASSET, Ortega.: Evropa a idea Národa. Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0380-9, str. 38.

„národ – lid“ charakterizuje jako konstituované společenství souborem tradičních zvyků, které za svůj původ vděčí náhodě a dějinným proměnám. Naproti tomu národ – lid vznikl mechanicky, jeho zvyky nejsou úctyhodné a navíc žije netečně ze své minulosti. Domnívá se, že idea Národa zejména znamená být živoucím programem do budoucnosti.

Jev, který začal již před druhou světovou válkou znamenal, že národy náhle zůstaly bez budoucnosti, dalších projektů i tvořivých aspirací. Všechny zaujaly pouze obranný postoj, ovšem budoucnost není představa o abstraktní chronologii, ale je hlavní součástí lidského života. Doba mezi dvěma světovými válkami byla velice složitá a nejistá. Hospodářská krize, která ovlivnila život každého státu, národa i jednotlivce, byla silná. Lidé nevěděli, co bude za několik hodin, natož co bude zítra, proto není divu, že v této době o sobě národy nijak nepřemýšlely a příliš neřešily svoje národní problémy, naopak se soustředily zejména na sebe jako na jednotlivce a občany.

Výrazná změna nastala po druhé světové válce, kdy skončil neuvěřitelný teror a strach o vlastní život i o osud celého národa. Postupně se lidé dovídali o hrůzách, které válka přinesla a také uvažovali o tom, jak se k tomu všemu postavit. Komunikační prostředky, které se objevily asi ve druhé polovině 19. století sjednotily život na zeměkouli a sblížily národy. V polovině minulého století se náhle zredukoval a smrští rozměr světa. Dynamicky se národy náhle ocitly blíže sobě, což se dělo právě v době, kdy se od sebe evropské národy vzdálily mravně. Otázkou v polovině 20. století bylo, zda-li státy nemají nebo mají zasahovat do života jiných zemí. Veřejné mínění jednoho národa často zasahuje do života národů jiných, a to i vzdálených. Jednou z hlavních pravd, co se týče veřejného mínění, je sama historická realita, jejíž síla a hodnota převyšuje všechny doktríny. Tím by se dalo říct, že soud vždy odpovídá posuzované realitě. Opačným případem je, pokud jde o mínění jedné země o tom, co se v druhé děje. Je téměř jisté, že toto mínění bude nesouladné, čemuž by se ale dalo zabránit dostatečnými informacemi.

Evropské kulturní vědomí rozhodně existuje a není možné, aby neexistovalo. Vědomí evropské jednoty není možné směšovat s problémem vědomí evropské kultury. Je tu totiž pouze jedna společná dimenze. Vždy existovalo evropské kulturní vědomí, a přesto evropská jednota neexistovala ve smyslu, jaký má tento výraz dnes. Jednota se týká státních forem. Evropa jako stát není totéž, co Evropa jako kultura. Je mezi nimi určitý vztah, který je důležité zdůraznit a lze jej shrnout do tří bodů. „1.

Evropské národy vždycky žily pospolu. 2. Z každého nepřetržitého soužití se automaticky rodí společnost. A společnost znamená systém zvyků, který je platný, anebo, což je totéž, který vykonává svůj mechanický tlak na jedince žijící pospolu. 3. Jestliže toto je jisté, musely vždy existovat obecné evropské zvyky, a to jak intelektuální, tak mravní, a muselo se vyskytovat evropské veřejné mínění. Veřejné mínění pak nezbytně vždycky vytváří veřejnou moc, která skýtá tomuto mínění donucovací charakter.“²⁰

„Národ, stejně jako každá osoba, byť jiným způsobem a z jiných důvodů, je intimita, a tudíž systém tajemství, který nemůže být tak snadno odhalen zvenčí.“²¹ Je téměř nemožné důvěrně poznat cizí jazyk, proto ani poznání politické reality cizí země není záležitostí snadnou. „To by stačilo k vysvětlení, proč evropské národy, jsouce jakoby blíže k sjednocení, náhle se začaly uzavírat do sebe samých, jedny vůči druhým začaly hermetizovat své existence a přeměňovat své hranice v oddělující skafandry.“²² Poté vyvstává požadavek na novou techniku jednání mezi národy.

Národ neděláme my, ale on utváří nás, naši hlubinnou substanci nám dává. Normálně se o svůj národ jedinec nestará, má totiž pocit, že již je a i sám od sebe bude, aniž by potřeboval jeho osobitou spolupráci. Nacionalismus je forma starosti o národ, jinak také národovectví, což je něco umělého a přídavného, nikoli konstitutivního nebo spontánního, není to neustálá starost ani péče o národ.

Charakteristické pro ideu Národa je to, že stálé formy života, jako například mateřský jazyk, hrdinská a náboženská tradice, osobitý způsob prožívání, myšlení a cítění, se obohacovaly a rozvíjely, dokud nevytvořily ucelený způsob, jak být člověkem, což znamená být celistvě člověkem, dejme tomu po španělském, anglickém nebo francouzském způsobu. Národ nikdy nemůže být sám, proto jeho pojetí zahrnuje pluralitu národů. Evropské národy již mnohokrát zkrížily své meče, ovšem také celá staletí mezi sebou soupeří, což je nutí trénovat a zdokonalovat se. Ale je tu i, řekněme, negativní moment, kdy neustálé soupeření vede k častému vzájemnému posměchu. Obsah města je chudý, jelikož ho dělají pouze individua.

²⁰ GASSET, Ortega.: Evropa a idea Národa. Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0380-9, str. 11.

²¹ Tamtéž, str. 98.

²² Tamtéž, str. 98.

Historie dělá národ, proto je tak bohatý. „Historie jakožto realita je sloučenina, která je výsledkem střetu mezi Člověkem, Tradicí a Náhodou.“²³

„Nejdůležitějším úkolem národů je utváření životních poměrů, za které nesou vlastní odpovědnost, tedy politická samospráva (suverenita) na jejich území, vlastní stát.“²⁴ Také je důležitá orientace národa jak na své dějiny, tak i na své území. Vztah ke státu pro národ je, pokud ho bereme jako společenství shodných politických zájmů, buď kladný nebo záporný. Je zde také důležitý fakt, týkající se solidárního společenství. Obvykle jednotlivce od státu požaduje pomoc a ochranu, což ho ovšem zavazuje k jisté solidaritě vůči státu. Tento vztah předpokládá vzájemnou právní rovnost příslušníků národa. A tohle je problém, který zde máme i v 21. století, možná v menší míře, ale je tu stále. Vzniklo mnoho organizací a zákonů na ochranu menšin nebo i národů, ale bohužel nejsou všude dodržovány. 20. století bylo určitou „zkouškou“, jak se lidé k ostatním menšinám a národům budou chovat a pokud se podíváme například na Německo za druhé světové války, vypadá to, že německý národ absolutně neobstál. Ale postupem času, nejen Německo, ale i ostatní evropské státy pochopily, že jediným prostředkem k zachování míru je tolerance a solidarita. Pokud by totiž tolerance chyběla, vedlo by to bezesporu k dalším válečným konfliktům zejména kvůli etnické odlišnosti. „Pojivá síla národa spočívá právě v tom, že moc a respekt jednotlivce je zrušena ve prospěch národního společenství.“²⁵

2.2. Národ v 21. století

Dnes bych evropské národy možná i charakterizovala jako hotové a ucelené. Ovšem ne všechny si splnily své cíle, tím mám na mysli, že nedosáhly své samostatnosti a jsou v podstatě odkázány na vůli národa, jenž je ovládá. A to jsou právě ty, jejichž vývoj k utvoření státu nebo eventuálně zbavení se závislosti ještě nebyl dokončen.

V současnosti lze odhadovat, že na světě žije několik stovek národů, a zhruba dva tisíce kmenových společenství. Jedním z hlavních faktorů pro mezinárodní vztahy a vývoj národů je faktor teritoriální. Co dále ovlivňuje minulost, přítomnost i

²³ GASSET, Ortega.: Evropa a idea Národa. Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0380-9, str. 61.

²⁴ HROCH, Miroslav.: Pohledy na národ a nacionalismus, Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-20-2, str. 350.

²⁵ Tamtéž, str. 76.

budoucnost, je snaha o vytvoření mezinárodně uznávaného subjektu, o jeho jednoznačné vymezení hranicemi a vztah k tomuto území. Definovat stát není tak složité jako definovat národ, protože je problém stanovit kritéria, která by byla možná použít všeobecně, maximálně s konkretizací. Ne všechna kritéria totiž platí pro všechny národy. Definice národů se vyvíjejí jednak v čase, ale liší se i podle regionů. Vědomí historické sounáležitosti v Evropě trvá již celá staletí. Evropa v minulosti zaznamenala spoustu změn hranic a tento proces ještě rozhodně není ukončen a při veškerých znalostech politického vývoje je možné předvídat, které oblasti světa mohou do budoucna opět formovat svoje hranice. Není totiž ani tak podstatná přesná definice pojmu národ, spíše však znalosti vývojových tendencí při formování států a národů v daném regionu, znalosti o vztazích mezi místními populacemi, o sociálních a ekonomických problémech, o změnách politických hranic apod.

„Národy evropského typu se vyznačují prioritním faktorem psychologické sounáležitosti dané společným jazykem a kulturou, společným historickým vývojem v určitém časovém období ve státním útvaru i vztahem k národním symbolům. Do této kategorie můžeme zařadit prakticky všechny evropské národy současné doby...“²⁶

Definice národa dnes i v minulosti sloužily politickým cílům. „Nejednou měly poskytnout oporu k tomu, aby byly jistým etnickým skupinám upřeny znaky národního bytí z toho důvodu, že tyto společnosti nevyhovují dané definici...Nebo mělo naopak z definice vyplývat, že určitá společnost národem je, a náleží jí tedy určité pravomoce.“²⁷

Hroch využívá model ideálního typu národa. Kategorie národ se zrodila v Evropě, tudíž model vytvoří na základě analýzy všech evropských společností, jenž se považují za národy. Rysy o modelu, narozdíl od definic, se nemusí vyskytovat u všech národů a nepřítomnost některého není rozhodující, jestli určitá společnost národem je nebo není. Společnosti se všemi rysy modelu jsou brány za klasické národy, jsou zcela rozvinuté. Model nám ukazuje stupňovitost národního bytí. Model

²⁶ BAAR, Vladimír.: Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus? Ostravská univerzita: Nakladatelství Tilia, 2002. ISBN 80-86101-66-5, str. 58.

²⁷ HROCH, Miroslav.: Pohledy na národ a nacionalismus, Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-20-2, str. 419.

se podle Waldenberga ²⁸ skládá zejména z: „existence společného jazyka; teritoria, které obývá daná společnost nebo její značná část a které považuje za svou vlast; kulturního dědictví, jež značná část společnosti pokládá za své vlastní; participace na národní kultuře...“ ²⁹

„Někteří příslušníci státního národa chovají navíc přesvědčení, že jen tento národ má být plnoprávným správcem státu, kdežto lidé z jiných společenství v něm žijících mají být považováni za občany nižší kategorie. Takové pojetí národního státu tvoří podstatný prvek nacionalistické ideologie.“ ³⁰ A přesně takto by, podle mého názoru, neměli být občané toho, kterého státu brání. Jednou jsou to občané jednoho státu, byť jsou možná mezi nimi určité rozdíly, a proto by se jako občané měli brát a neměly by se hledat rozdíly, které stejně nic neznamenaají. Myslím si, že rozdíl by se měl hledat v okamžiku, kdy občané něco špatného nebo naopak dobrého udělají a v této souvislosti je charakterizovat jako dobré nebo špatné, úspěšné nebo neúspěšné, ale rozhodně ne jako občany vyšší a nižší kategorie. Možná je snadné to říci, ale všichni víme, že realita vždy byla a je trochu jiná. Vypadá to, že se postupem času i tento přístup k jiným společenstvím snad změní.

Moderní národ je brán jako velká sociální skupina lidí, jenž si jsou rovni a mají společné vazby a vztahy, které se vytvářely po staletí, patří mezi ně vazby politické, kulturní, jazykové, hospodářské, geografické a další. „Žádná z těchto vazeb není nutná a nezastupitelná, ale tři okolnosti jsou nutnou podmínkou pro existenci národa: za prvé to, že je občanskou pospolitostí rovnoprávných jedinců, za druhé, že každý či téměř každý z těchto jedinců si je vědom své příslušnosti k národu, za třetí, že národní pospolitost prošla shodnou historií, má „společný osud“, ať již byla jeho konkrétní politická podoba jakákoliv.“ ³¹ V Evropanech samotných tkví překážka pro výrazný pocit evropské identity. Pokud je totiž pospolitost stále brána jako společná minulost, lidé se nadále poznávají hlavně ve své národní historii.

První místo v historické paměti Evropanů zaujímá jejich národní identita. Evropané pro samé národy nevnímají svůj kontinent, během tisíce let si zvykli na své národy a státy. Ale je nutné říci, že se neustále proměňovali a i do budoucna se

²⁸ polský spisovatel, který se zabývá problematikou národa, národnostních menšin a národnostních otázek <http://socp.ff.cuni.cz/nacionalismus-etnicky-konflikt> [26.3.2009]

²⁹ HROCH, Miroslav.: Pohledy na národ a nacionalismus, Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-20-2, str. 422-423.

³⁰ Tamtéž, str. 429.

³¹ HROCH, Miroslav.: Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0809-6, str. 8.

proměňovat budou, proto je možné, že se postupem času vytratí, aby v Evropě uvolnili místo národu, jehož podobu zatím neznáme. „Národní identita je vědění o vlastní orientaci, o specifické cestě mezi dějinnými cestami jiných národů, vůle ke kontinuitě generací, přenos národního vědomí v čase, spojení tradice s inovačním programem.“³²

Rozhodně si nemyslím, že by některý národ měl úplně vymizet. Ale proces, který jsem výše popsala je nezadržitelný a je tu neustále. „Nevymíráme, jen se vyměňujeme. Podobně jako Germáni vyměnili Latince, Slované vyměnili Kelty, Turci vyměnili Byzantince, protestanti vyměnili katolíky, Euroameričané vyměnili indiány, tak jiní zase vyměňují bílé Evropany. Kultura se nám z té přelácané nepřehlednosti, v níž už nerozeznáváme krásu od vulgarity, zjednoduší na několik jasných idejí, na které se nebude vztahovat trest smrti.“³³

Není mi jasné, zda-li se této situace bát či nikoliv. Je to na pováženou, alespoň já to tak cítím. Ale v tuto chvíli si nedokážu představit, že by se proces, který zde již delší dobu můžeme sledovat, mohl zastavit. Vidíme kolem sebe denně spousty cizinců. Není to jako dříve, kdy bylo téměř výjimkou potkat na ulici, v obchodě nebo ve škole příslušníka jiného národa. Dnes je to v podstatě normální, přesto se člověk občas podivuje. Ale už ne nad tím, že toho člověka potkal, ale spíš kolik jich potkal. Nejen v České republice, ale i v celé Evropě je svoboda pohybu, což jistě láká nejen příslušníky evropských národů, ale i národů ostatních kontinentů. Na jedné straně je to dobře. Je nesmírně zajímavé poznávat jiné kultury od lidí, kteří v ní žijí, než třeba z knih. Ale zase si myslím, když se soustředím konkrétně na naši republiku, že spousta cizinců bere našim občanům práci a nejen to. Už to není jen o pěstování naší kultury, ale začíná zde prolínání více kultur, což je možná škoda. Ale možná taky ne, je to na posouzení každého z nás.

„O tom, že ničivý princip etnokracie, tedy princip prvenství národa spjatého pokrevními svazky, dokáže demokracii ještě stále ohrožovat a že může Evropu uvrhnout do nových, těžkých zkoušek prověřujících její existenci podává důkaz hrůzné masové vraždění v zaniklé Jugoslávii. Evropa nemusí překonávat ideu národa, nýbrž fikci osudové, objektivní a nevyhnutelné jednoty lidu, národa, dějin,

³² KUČEROVÁ, Stanislava a kol.: Bilance a výhledy středu Evropy na prahu 21. století. Brno: Konvoj, 2000. ISBN 80-7302-000-9, str. 286.

³³ BENJAMIN, Kuras.: Evropa snů a skutečností. Praha: Baronet, 2007. ISBN 978-80-7214-971-1, str. 180.

jazyka a státu.“³⁴ Toto předsevzetí v evropském prostoru ale nelze uskutečnit, aniž by se to obešlo bez etnických konfliktů nebo válek. Tohle všechno vedlo k víře, že nejvyšší hodnotu společenství představuje národ, jenže se musí ukázat jako etnicky jednotný národní stát. „Hlavní sebezáchovnou strategií národů a lidstva 21. století je skutečná a komplexní demokracie, vzdělaná, solidární a humanitní. Naopak bezhlavé řešení problémů z pozice síly a boj všech proti všem je zničující.“³⁵

„Evropu tedy neohrožuje to, že je rozdělena na jednotlivé národy, nýbrž to, že všechny dosud malé národnosti nutkavě touží po vytvoření vlastních národních států, v nichž se má realizovat nesplnitelná a chimérická jednota národa, jazyka a státního území. Skutečnost, že tento projekt ve stísněném evropském prostoru realizovat nelze, navíc jen umocňuje i dědictví Herderovy či Fichteho romantické ideje národa, která se nedovolává institucí či ústav, národní suverenity či lidských práv, nýbrž dějin, jazyka, kultury a společné krve, jež prý odpradávná koluje v žilách národa a po tisíciletí zaručuje jeho jednotu.“³⁶ Právě tato koncepce národa činí z nacionalismu nebezpečí, které hrozí zničit Evropu. Německé dějiny v 19. a v první polovině 20. století razily jednotu tajemné pokrevní jednoty národa, což znamená, aby se Němci semkli v jednom státě. Ovšem tato cesta nevyhnutelně skončila rokem 1945. Zejména totiž ve 30. letech 20. století zde převládl nacionalismus a ovlivnil obyvatelstvo natolik, že vše bylo podřízeno jeho ideologii. A právě nacionalismem bych se ráda zabývala v další kapitole.

³⁴ SCHULZE, Hagen.: Stát a národ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-393-2, str. 321.

³⁵ KUČEROVÁ, Stanislava a kol.: Bilance a výhledy středu Evropy na prahu 21. století. Brno: Konvoj, 2000. ISBN 80-7302-000-9, str. 356.

³⁶ SCHULZE, Hagen.: Stát a národ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-393-2, str. 320.

3. Nacionalismus

Třetím stěžejním pojmem mé práce je pojem nacionalismus, který opět v úvodu kapitoly vysvětlím. Stejně jako dva předcházející pojmy, i tento je s nimi úzce spjat.

Slovníkové vysvětlení nám nacionalismus charakterizuje jako ideologii a politiku, jednostranně zdůrazňující význam národa jako společenské jednotky.³⁷

Další definice, kterou použiji, bude opět z Blackwellovy encyklopedie politického myšlení. Nacionalismus je ideologie, která zdůrazňuje význam národů a většinou tvrdí, že národní charakter je všeprostopující rozlišujícím faktorem, podle kterého by všichni lidé měli mít pouze jednu neměnnou národnost a z té by pak odvozovali svoji loajalitu a identitu. „Znamená to, že lidé by se měli nejdříve chápat jako členové národního společenství, a až pak být členy nějakého užšího, širšího nebo národnostmi napříč jdoucího seskupení, a že by měli být připravení k jakékoli oběti, bude-li to vyžadovat obrana či rozvoj zájmů národa, bez ohledu na možnou újmu zájmům jiným. Nacionalismus obvykle ústí do požadavku, aby každá národnost byla organizována ve svrchovaném státě.“³⁸

A v neposlední řadě zde opět odcituji Gellnerovu definici, která říká, že: „Nacionalismus je politický princip, který z kulturní podobnosti činí fundamentální sociální pouto. Ať už mezi lidmi existují jakékoli principy autority, jejich legitimita závisí na tom, že členové dané skupiny patří ke stejné kultuře (neboli, jazykem nacionalismu řečeno, ke stejnému „národu“).“³⁹

Nacionalismus je pojem, který se objevil v 19. století a souvisel se vznikem nových států, které se v tehdejší Evropě utvářely. Postupem času se vyvíjel, a to jak negativním, tak i pozitivním směrem. Určitě je dobře, když si člověk cení svého národa a zároveň ho považuje za lepší než národ jiný. Tento pocit se může stát tak silným, že člověk udělá vše pro to, aby právě jeho národ byl tím hlavním, nejlepším a nejlépe i jediným. Existuje mnoho projevů nacionalismu, některé jsou více či méně výrazné. I samotný nacionalismus prošel vývojem, na který se nyní zaměřím.

³⁷ PETRÁČKOVÁ, Věra. KRAUS, Jiří a kol.: Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0607-9, str. 518.

³⁸ MILLER, David.: Blackwellova encyklopedie politického myšlení. Přerov: Knihtiskárna J.Strojil, 1995. ISBN 80-85617-47-1, str. 328.

³⁹ GELLNER, Ernest.: Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3, str. 17.

3.1. Nacionalismus ve 20. století

V minulém století byl nacionalismus a jeho projevy v Evropě, a nejen tady, velice zřetelný a to ve všech jeho projevech. Tímto mám na mysli zejména období mezi dvěma světovými válkami, které se dá stručně charakterizovat jako zlatá doba nacionalismu a i druhou světovou válku samotnou. Tím ale rozhodně nechci říct, že by se nacionalismus objevil jen v tomto období, spíš jen chci říci, že právě v tomto období byl, podle mého názoru, strůjcem a snad i nástrojem propagandy a následně i války, kterou lze považovat za nejhorší v našich dosavadních dějinách.

Počátky nacionalismu, který souvisí se vznikem států, můžeme nalézt již v 19. století, kdy v Evropě vzniklo několik nových států, jako například Itálie nebo Německo, o čemž ve své knize hovoří i Ortega, jenž 19. století považuje za století národnosti, a s tím souvisí i pocit vlastní národní podoby, a to do té míry, že se toto vědomí funkcionalizovalo do formy, jež byla nazvána nacionalismem. Nazval ho výbojným nebo také nacionalismem „navenek“, který vedl k velkým diplomatickým a válečným střetům mezi národy. Dříve se národy i přes zápasy dokonce obdivovaly, po druhé světové válce tomu bylo jinak. Národy už se navzájem neobdivovaly, právě naopak, vše osobité je důvodem ke sporům a nenávisti. A tímto se nacionalismus navenek změnil na nacionalismus dovnitř. „Snad není nevhodné říci, že dnes národy odpočívají znavené, a aby si odpočinuly, že se uchýlily do svých domovů, k tradičním způsobům, obyčejům a máním. Ne proto, že by je považovaly za hodnotné, ale jednoduše proto, že jsou jejich, že na ně jsou zvyklí, že jsou jim pohodlné, kdežto zvyky jiných národů jsou jim nepohodlné.“⁴⁰ Autor se domnívá, že na přelomu 40. a 50. let 20. století prožívala Evropa období, ve kterém se evropské národy cítily být vzdálenější a odlišnější, v němž každý národ nemůže snést národ jiný.

V minulosti společenský řád všem zajišťoval jisté postavení, a také nebylo snadné měnit víru. A co se týče této metody, fungovala velice dobře, jelikož bylo možné tyto jedince izolovat ve speciálních ghettech. V současnosti však žijeme ve světě, jenž je tolerantní ke změnám vyznání, tudíž tento argument již nemůže sloužit k segregaci těch, jenž mají kořeny pravé a posvátné od těch, jenž je nemají. „Jestliže tedy mají

⁴⁰ GASSET, Ortega.: Evropa a idea Národa. Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0380-9, str. 16.

být vyloučení – a vyloučení být opravdu musí – nezbývá nám než přestat se ptát lidí na jejich víru a začít se ptát na jejich prarodiče.“⁴¹

Nacionalismus je výsledkem průmyslově společenské organizace, je ale nutno jej oddělit od jiných vývojových proudů, které jsou též výsledkem této formace, což je např. reformace nebo protestantismus. Ale také mezi dekolonizací, imperialismem, procesy kolonialismu a nacionalismem můžeme najít souvislosti. Pokud chceme nacionalismu porozumět, musíme si uvědomit, že má stejně tak sílu i svoji slabost. Za jedno z jeho charakteristických kritérií můžeme považovat jazyk. Díky tomuto lze považovat rozdílné jazyky za rozdílné kultury, tudíž i možný potencionální nacionalismus, přičemž je možné i započítávání dialektů, které se často liší více než např. slovanské jazyky. Nacionalismus je důsledkem nové podoby společenské organizace.

Důležitá je také komunikace při šíření národnostní myšlenky. Ovšem nejde zde o prostředky masové komunikace, nýbrž o pochopení sdělení. „Nejdůležitější a nejpůsobivější obsah spočívá v komunikačním prostředí samém, v úloze, kterou tyto prostředky získaly v moderním životě. Toto klíčové poselství zní, že je důležitý jazyk a způsob předávání: pouze ten, kdo mu může rozumět, nebo získat takové porozumění, je začleněn do mravní a hospodářské společnosti, a kdo nerozumí a nemůže rozumět, je z ní více méně vyloučen.“⁴²

Arnošt Gellner vytvořil jistou typologii nacionalismů, která je použitelná za předpokladu, že vytvoříme určité možné kombinace činitelů, jenž jsou rozhodující a do vytváření moderní společnosti vstupují.

Prvním činitelem je činitel moci. „Moderní společnosti jsou vždy a nevyhnutelně centralizovány v tom smyslu, že udržování pořádku je úkolem jedné instituce nebo skupiny institucí, a není rozvrženo na celou společnost.“⁴³

Druhým činitelem je přístup k životaschopné vysoké kultuře nebo k výchově. Toto pojetí by se dalo popsat jako schopnost člověka zastat v moderní společnosti většinu obvyklých zaměstnání. Tyto schopnosti člověku umožňují snadnější pohyb v kulturním prostředí. V tomto směru jsou důležité jisté aspekty, ovšem ani jeden z nich absolutně nutný. Patří sem gramotnost, základní znalost počítání, určitá míra

⁴¹ GELLNER, Ernest.: Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3, str. 92.

⁴² GELLNER, Arnošt.: Národy a nacionalismus. Praha: Nakladatelství Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1, str. 138.

⁴³ Tamtéž, str. 99.

technických znalostí a také určitý druh přizpůsobivého, pružného stavu mysli, ovšem bržděný venkovskými tradicemi a naopak městskými životem ovlivňován příznivě.

A třetím činitelem je kultura, která je pojímána jako určitý způsob komunikace a chování jistého společenství. Co se týče kultury, problém nenastává v monokulturní společnosti, kde všichni mají stejnou kulturu, ale v takové společnosti, kde se kultur objevuje více.

Málokteré kulturní rozdíly, které mohou být nacionalismem účinně využity, zůstanou nevyužity. Jde o to v určité době v lidech vyvolat dojem, že se s nimi zachází nespravedlivě a v této souvislosti najít i viníky jako příslušníky jiného národa. Pokud se také dá určit totožnost i jiných obětí, kteří jsou příslušníky téhož národa, poté vzniká nacionalismus. Pokud má nacionalismus úspěch, což se nestane vždy, vzniká potom národ.

Často je od nacionalistického principu vyžadováno, aby se etnické a politické jednotky kryly navzájem. Etnicitu můžeme definovat jako společnou kulturu, z čehož vyplývá, aby v podstatě každý, jenž se nachází uvnitř politické jednotky, patřil ke stejné kultuře a s tím také souvisí, aby patřili i ke stejné politické jednotce. V podstatě to znamená, že jeden stát by měl znamenat jednu kulturu.

Nacionalisté mají svoji kulturu rádi pro její specifické kvality. Pokud ho ale budeme brát jako obecný jev, který je charakteristický pro různé typy národů, nelze ho tím pádem vysvětlovat důvody, jenž jsou platné uvnitř daných národních hnutí. Důvody se totiž zvláště vztahují k tomu kterému národu, obecnou platnost mít nemohou, jelikož by pak sotva existovaly nacionalismy, které mezi sebou soupeří.

3.2. Nacionalismus v 21. století

I v 21. století zůstává nacionalismus nadále problémem. Někde větším, jinde menším. I jeho formy se v různých oblastech různě projevují a není jasné, jak jeho vývoj bude do budoucna pokračovat. Zejména v minulém století jsme mohli vidět jeho extrémní formy. I když nacionalismus za Hitlera a Mussoliniho byl zvláštním způsobem přehnaný. Jaké budou jeho další projevy a vývoj se nedá s jistotou říct, i když to nemůžeme říct a ani vědět v podstatě o ničem. Tudíž vše, co se týká naší budoucnosti je nejisté a jsou to pouze naše prognózy nebo vize, které se možná naplní, ale možná taky ne.

Nacionalismus z historie činí nutnost a zároveň stimuluje myšlení v historických pojmech. V této souvislosti je historie konstruována z výběru událostí chaotické minulosti, o nichž si myslíme, že mají pro současnost historický význam, což by se dalo také vyjádřit jako, že jsme to, co jsme, jelikož se to nebo ono stalo v naší minulosti.

Po roce 1989 opět nastala dezintegrace mezinárodního systému stejně jako mezi lety 1918-1938. Zanikly vícenárodní státy mezi něž patřilo Československo, Sovětský svaz nebo Jugoslávie a na základě právní zásady o respektování státních vnitřních hranic vznikly nové národní státy např. Česko a Slovensko, Chorvatsko. „V ostatních případech, kde vnitřní hranice respektovány nebyly, aplikovala mezinárodní komunita protektorát, aby zabránila pokračování krveprolití (vojenský protektorát v Bosně, Kosovu, Makedonii a hospodářský protektorát v Černé Hoře).“⁴⁴

„V obou případech – v letech 1918-1938 i 1989-2003 – sloužil nacionalismus po rozpadu starého mezinárodního systému jako hlavní hnací síla dalších procesů.“⁴⁵ V současnosti už nacionalismus z historického hlediska není tak významný. Už není celosvětovým problémem, jakým byl třeba v 19. století a v první polovině století dvacátého.

S nacionalismem úzce souvisí vlastenectví, konkrétně Češi, tyto dva pojmy ostře odlišují. Vlastenectví pojímají jako pozitivní postoj nebo také vědomí sounáležitosti vlasti, což se projevuje dobrou vůlí pro vlast něco pozitivního udělat. Většina lidí vlastenectví považuje za chvályhodnou vlastnost, je to projev lásky k zemi, aniž by vyvolalo pocit nadřazenosti, nepřátelství nebo nenávisti nad ostatními národy.

Zmíněné projevy jsou ale charakteristické pro nacionalismus, který je chápán jako fanatické a nepřiměřené vlastenectví. „Nacionalismus vystavuje na odiv výjimečné vlastnosti jednoho národa a snižuje kvality těch ostatních. Je to výraz negativního postoje a často otevřené nenávisti k jiným národům, projevuje se netolerancí, prosazováním národních zájmů na úkor ostatních a popíráním práv příslušníků jiných národů. Zatímco vlastenectví se vztahuje pouze k vlastnímu národu, a je tudíž

⁴⁴ HLAVIČKOVÁ, Zora. MASLOWSKI, Nicolas.: Nacionalismus v současných dějinách střední Evropy: od mobilizace k identitě. CES, 2005. ISBN 80-239-4456-8, str. 89.

⁴⁵ Tamtéž, str. 89.

tolerantní, nacionalismus se vždy zaměřuje na ty, kdo jsou vně národa. Je to nenávist k jiným národům, která zpravidla vede k násilí.“⁴⁶

A toto násilí je jedním z nejvýraznějších projevů nacionalismu. Zpočátku to obvykle bývají „jen“ slovní narážky, ale postupem času jsou to projevy násilné. A je také vcelku zvláštní, že iniciátor nebo útočník není nikdy jeden, ale je to skupina lidí. Klíčovými rysy nacionalismu jsou totiž anonymita, gramotnost a stejnorodost. Tito lidé potřebují jednat v kolektivu, mají pak větší pocit ochrany a sebedůvěry, což souvisí s tím, že si i více dovolí na občany jiné národnosti. V davu mají pocit, že jednají za celou skupinu, eventuelně národ, ne jen sami za sebe. A v souvislosti s tím se tito lidé často seskupují do různých pravicově radikálních hnutí. I v České republice bychom jich našli hned několik, přičemž některé z nich bych ráda zmínila, jelikož jsou asi jedny z nejvýraznějších.

„Národní odpor

Patří k nejtvrdějším ultrapravicovým skupinám. Vznikl v roce 1999 a jeho buňky působí v mnoha velkých městech. Jde o neonacistickou organizaci, která je součástí mezinárodního nacistického hnutí. Jeho příznivci se otevřeně hlásí k myšlenkám Adolfa Hitlera. Pouze jeho teze o nadřazenosti Němců považují za překonané. Spolupracují s neonacistickou Národnědemokratickou stranou Německa (NPD). Z Německa získávají finance. Organizace má podle odhadů nejméně pět stovek aktivních příznivců a další stovky pasivních.

Národní demokracie

Strana, která je od léta ve fázi vzniku, se hlásí k českému nacionalismu. Věří, že bude právě tou, která vystoupí z nacionalistického ghetta, porazí svou konkurenci a stane se i stranou parlamentní. Stojí za ní stálice ultrapravicové scény, student Jan Kopal, který začínal v patnácti letech mezi republikány, pak vstoupil do Vlastenecké republikánské strany, z níž se vyvinula Pravá alternativa a Národně sociální blok. Chtěl svého času pod sebe spojit nacionalistické organizace dohromady včetně Národního odporu.“⁴⁷

Tato hnutí se objevovala a objevují nejen v České republice a v Evropě, ale po celém světě. A dokud tato hnutí budou existovat nebo dokud budou lidé, kteří myšlenky nacionalismu budou prosazovat, nacionalismus nevyumizí. Takže je na nás

⁴⁶ HOLÝ, Ladislav.: Malý český člověk a skvělý český národ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-97-4, str. 166.

⁴⁷ <http://www.novinky.cz/specialy/dokumenty/126534-prehled-pravicovych-radikalnich-hnuti-v-cesku.html> [15.3.2009]

všech, jak se k němu a jeho projevům postavíme. Můžeme se tvářit, že ho nevidíme, můžeme proti němu bojovat, můžeme ho podporovat. Je to skutečně na každém z nás a nikdo nám nemůže nařídit, jak se zachováme. Jen doufám, že už nenastane situace, která se v Evropě objevila ve 30. a 40. letech 20. století, kdy, podle mého názoru, nacionalismus a jeho hrůzné projevy dosáhly vrcholu.

4. Německo

Německo ve své práci uvedu jako stát, na kterém bych se pokusila ukázat vývoj nacionalismu i pohledu na národy, které zde žijí.

Zločiny, které Němci páchali zejména v koncentračních táborech, se děly ve jménu německého národa. Po tomto pak následovalo zničení německého národního státu. „Hrdost na příslušnost k vlastnímu národu, jež bývala hybnou silou masového nacionalismu dřívějších dob, však ve druhé polovině 20. století poklesla nejen v Německu, nýbrž v celé západní Evropě, i když v rozsahu, který se v té které zemi charakteristicky lišil.“⁴⁸ Druhá světová válka se svými následky znamenala zánik německého národního státu.

Od 60. let 20. století se v Německu utvářela nová situace, v souvislosti s tím, že zmizela politicko-historická orientace na německou říši z roku 1871, a tím došlo ke krizi národní identity. Začalo utváření nové identity, přičemž tento proces po znovusjednocení v roce 1990 pokračuje na novém základě.

V Německu se blahobyt rozšiřoval nerovnoměrně, ovšem když se koncem šedesátých let dosáhlo plné zaměstnanosti, stal se v podstatě obecným. I zvaní zahraničních dělníků do západního Německa patří do tohoto období. Tito cizí příslušníci pocházeli zejména z Jugoslávie, Řecka, Turecka a Itálie a postupně začali obsazovat volná pracovní místa, zpočátku zejména nekvalifikované práce. „Postupně tito lidé a jejich rodiny zdomácněli, získávali kvalifikaci, jejich děti zde vyrostly, staly se součástí společnosti. Ve zpětném pohledu se ukazuje, jaký přistěhovalci měli a mají vliv na změnu veřejného života.“⁴⁹ Ve větších městech je to dnes možné sledovat například na počtu německých restaurací, kterých je ve srovnání s restauracemi řeckými, balkánskými, francouzskými, italskými nebo exotickými nesrovnatelně méně.

„Méně příznivě než u jídla se projevuje vztah k cizím státním příslušníkům v politice. Zejména otázka státního občanství se jeví jako nepřekonatelná překážka. Zde se projevuje ono krevní příbuzenství – dnes bez rasových omezení – jako významnější než místní určení. Kdo ve vzdálené Rusi prokáže – často sporného –

⁴⁸ SCHULZE, Hagen.: Stát a národ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-393-2, str. 314.

⁴⁹ UTITZ, Bedřich.: Německo – nový stát v Evropě. Praha: Český spisovatel, 1996. ISBN 80-202-0629-9, str. 34.

německého předka, má automaticky nárok na občanství. Kdo se v Německu narodil, studoval a léta pracuje, získává státní občanství jen s obtížemi.“⁵⁰

Nyní získat občanství v Německu rozhodně není nikterak snadné, ale rozhodně to je možné. Od 1. září 2008 cizinci, kteří se chtějí stát německými občany musejí vyplnit test, v němž mají prokázat dostatečné znalosti o německých dějinách, politice a společnosti. Toto absolvování testu má být jedním z hlavních, ale nikoli jediným předpokladem pro získání německého občanství. Tento test mohou absolvovat jen cizinci, žijící více než osm let v Německu, a kteří o občanství požádali. Berlínská Humboldtova univerzita vypracovala sadu 310 otázek, z nichž žadatel o občanství dostane 33 otázek. Ke každé jsou přiřazeny čtyři možné odpovědi, přičemž právě jedna je správná. Pokud zájemce zodpoví alespoň 17 otázek správně obstojí. Ti, co neobstojí mohou test za poplatek 25 eur opakovat. Tyto testy mají vnést lepší spravedlnost a přehlednost do německého systému nabývání občanských práv. Do zavedení tohoto jednotného testu se v jednotlivých spolkových zemích testy lišily. „Žadatelé o občanství, kteří v Německu ukončili školu, děti do 16 let, postižení a lidé pokročilého věku test absolvovat nemusejí. Test je jeden z předpokladů pro udělení německého občanství. Cizinci, kteří je chtějí získat, musí samozřejmě ještě umět dostatečně německý jazyk. Nesmějí také spáchat v období dosavadního pobytu vážný trestný čin. Úřady mohou také zjišťovat, zda žadatelé nepodporují teroristické organizace.“⁵¹ Úřady se mohou ptát například na věkovou hranici trestní odpovědnosti, na počet spolkových zemí v Německu nebo kdo a kdy získal Nobelovu cenu. „Jednotlivé spolkové země se budou smět nad rámec závazných otázek v ústních rozhovorech s žadateli dotazovat na hlavní město dané spolkové země, na jejího premiéra a na její znak.“⁵²

V roce 2007 získalo německé státní občanství 126 tisíc cizinců, přičemž skoro třetinu tvořili Turci. Turci jsou početnou skupinou cizinců na německém území, ale ne všichni již získali německé občanství, a to třeba i přesto, že zde žijí dlouhou dobu. Není to ale tím, že by jim občanství bylo odpíráno. Velice často to souvisí s tím, že v Německu není možnost mít dvojí občanství, což často bývá důvodem, proč si cizinci o německé občanství nezažádají. Nechtějí ztratit občanství státu, ve kterém se

⁵⁰ UTITZ, Bedřich.: Německo – nový stát v Evropě. Praha: Český spisovatel, 1996. ISBN 80-202-0629-9, str. 34.

⁵¹ <http://www.e15.cz/udalosti/cizinci-zadajici-v-nemecku-obcanstvi-budou-muset-absolvovat-test-31174/> [20.3.2009]

⁵² http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/berlin-pripravuje-jednotny-test-pro-nemecky-pas_65008.html [6.4.2009]

narodili. Jak už bylo zmíněno výše, je nutné o občanství požádat a také splňovat několik podmínek, mezi nimiž je i znalost německého jazyka. „Zdá se sice samozřejmé, že se přistěhovalci ve vlastním zájmu naučí aspoň základům jazyka země v které žijí, ale není tomu tak vždy. Především turečtí přistěhovalci vytvářejí v velkých městech opravdová ghetta, kde mezi svou komunitou bez němčiny bez velkých problémů žijí mnohdy desetiletí.“⁵³ Pokud ale rodiče získají německou státní příslušnost, jejich děti ji při narození získávají také, a to stejné platí i u manželství, kdy pouze jeden z rodičů má německé občanství. Etničtí Němci a jejich rodinní příslušníci, stejně jako Němci, kteří žili na územích, která dříve patřila Německu, mají právo na německé občanství, pokud se rozhodnou se do Německa opět vystěhovat. Tento princip se nazývá Blut und Boden, což v překladu znamená krev a půda. Je to princip, pro Německo typický, kdy se chrání a zvýhodňuje zejména německý národ, a to ať žije na jakémkoliv území.

Podmínky to možná pro někoho mohou být tvrdé, ale Německo je a bylo státem, které se do jisté míry chrání před ostatními národy, proto si dokonce myslím, že už ta možnost, získat zde občanství, je velice vstřícným gestem. A pokud zájemce o německé občanství po něm skutečně touží a zajímá se o německou kulturu, společnost a jazyk, tak pro něj tyto podmínky tak tvrdé rozhodně nejsou a nebudou.

⁵³ <http://www.blisty.cz/2005/9/16/art25023.html> [15.3.2009]

Závěr

Cílem mé práce bylo zamyslet se nad odpověďmi na tyto otázky: Co je to stát? Jak se změnil pohled na něj oproti 20. století? Co je to národ? Jaká je jeho role ve 20. a 21. století? Co je nacionalismus? Jaké jsou jeho projevy v minulosti a dnes? Jsou dnes pro přistěhovalce přísnější pravidla než dříve? Dalo by se říci, že každé z těchto otázek je věnována jedna kapitola. Ale je nutné zdůraznit, že všechny tři tyto pojmy spolu úzce souvisí, proto není možné mluvit třeba jen o státu nebo o národě.

Stát můžeme stručně popsat jako určité obyvatelstvo a území pod svrchovanou státní mocí a správou. Co se týče státu, nastala zde výrazná změna, která souvisí se vznikem států. V okamžiku, kdy se proces vzniku nových států dekolonizací dříve závislých území vyčerpal, nastala nová forma vzniku státu, a tou je separatismus, který se v Evropě objevuje zhruba v polovině 19. století. Následkem separatistických snah byl rozpad habsburské monarchie a Sovětského svazu. Ovšem nejen vznik států, ale i jeho funkce jsou velice podstatným rysem. Stát má zajistit obecné blaho, příslušníky zavazovat k určitým úkonům a hlavně své obyvatele ochraňovat. Ovšem ta poslední funkce má, podle mě, v poslední době určité trhliny. Ve své práci jsem zmínila dva příklady, které snad hovoří za vše. Každý by měl mít právo na vlastní názor, a to i na kritický. Žijeme ve světě různých kultur, proto se domnívám, že v určitých rysech a postojích, se lidé nikdy neshodnou. Nikomu by neměla být odepírána jeho kultura a naopak, nikdo by svoji kulturu neměl vnucovat někomu jinému. Žijeme ve svobodné Evropě, alespoň v to doufám, proto by občané toho kterého státu měli respektovat občany jiných států, a to vždy a za všech okolností.

S tímto dále souvisí i fakt, že v současnosti můžeme sledovat krizi *národního státu*, která je vyvolána potřebou vytvoření evropské občanské společnosti. Protože nyní již stát není samostatně schopen zaručit bezpečí svých občanů, z toho důvodu se musejí vzdát své autonomie, aby svým národním zájmům dostály. S tím je též spjata nové pojetí suverenity státu a následné vytvoření evropského politického seskupení. Do jisté míry bychom mohli Evropskou unii považovat za jednu z možností. Ovšem ani její členské státy se zatím jednomyslně nedohodly v podstatě na ničem. Už i přijetí Lisabonské smlouvy je v nedohlednu. Tento dokument by měl být doplňkem předešlých smluv a zároveň by měl obsahovat i články z nepřijaté Smlouvy o Ústavě Evropské unie. Buď budou muset některé státy slevit ze svých nároků nebo bude muset přijít někdo s novým a lepším návrhem na vytvoření nějaké nadstátní evropské

instituce. Tato instituce by jistě hrála významnou roli, ovšem asi ještě nenastala doba, kdy se evropské státy na něčem společně domluví. Je ale otázkou času, kdy pochopí, že v dnešní době pouze společné řešení problémů vede k pozitivním výsledkům.

Utváření *národů* v Evropě a jejich sebeuvědomění je proces, který začal relativně nedávno, a to na přelomu 16. a 17. století, kdy si západní společenství vytvořila natolik charakteristický život, že byla jasná jejich vzájemná odlišnost. Pojem národ by se dal charakterizovat jako společenství lidí, hlásících se ke stejné národnosti. Zejména na počátku minulého století si národy splnily své touhy po vlastním státě. Ovšem zlom nastal po druhé světové válce, kdy se národy ocitly jakoby bez budoucnosti. Dostaly se do fáze, kdy mělo dojít k jejich sblížení, ale dělo se to spíše naopak, národy se uzavíraly do sebe. Jisté stálé formy života jako mateřský jazyk nebo myšlení a cítění, ale i další, postupně vytvořily ucelený způsob, jak být člověkem, dejme tomu po francouzském vzoru. V minulém století vznikaly státy především na národnostním principu, kdy občan od státu vyžaduje ochranu a naopak stát od svých občanů vyžaduje určitou solidaritu. Je jasné, že tento vztah s sebou nese i nutnost vzájemné právní rovnosti příslušníků národa. Ale jak všichni víme, ani v minulém století, ale ani v našem současném, to tak rozhodně není. Musíme se snažit, aby se tento postoj a zejména vztah mezi národy uvnitř státu, co nejdříve vylepšil a národy uvnitř státu měly rovné podmínky ve všech oblastech lidského života. Ale je také nutné říci, že počet „cizích“ národů na území určitého státu stoupá. Je to proces, který zde vždy byl, je a bude a není možné ho nikterak zastavit. A uvidíme v budoucnu, zda-li „nové“ národy nenahradí na jejich vlastním území ty původní.

Nacionalismus je možné popsat jako ideologii a politiku, zdůrazňující význam národa jako společenské jednotky, což je asi hlavní a opravdu výstižný popis celého pojmu. Projevy nacionalismu jsou asi nejvíce patrné v období mezi dvěma světovými válkami, ale i během samotné druhé světové války. Vždyť vlastně toto období bylo v podstatě celé podřízeno nacionalistické ideologii a jejím potřebám. Bylo možno ho vidět ve všech jeho projevech, a to i těch nejhrůznějších. Po tomto období, už nacionalismus takové míry nedosáhl, ale rozhodně není možné říci, že by úplně vymizel. Je to fenomén, který se objevil sice až v 19. století, ale myslím si, že už tu bude stále. Protože i dnes mezi sebou národy do jisté míry soupeří, což se dá považovat za relativně kladné, ale nesmí se toto soupeření vyhrotit do nějaké

extrémní formy a projevů. Spíše bych považovala za problém pravicově extremistická hnutí, která v některých regionech dosahují velkého ohlasu a je pravda, že i malé zrnko nenávisti může vzklíčit, a tomu by se rozhodně mělo zabránit.

V závěru své práce jsem se zaměřila na významný evropský stát, na *Německo*. Postoj vůči jiným národnostem se zde změnil. Do Německa se v polovině minulého století cizí příslušníci skoro zvali, hlavně kvůli tomu, aby obsadili volná pracovní místa. Ale postupně se zde usadili a ovlivnili veřejný život, zdomácněli zde a získali kvalifikaci. Můžeme to vidět např. na počtu německých restaurací, které jsou vytlačovány restauracemi balkánskými, francouzskými, italskými a dalšími. Ale jistou překážkou je zde i nadále získání občanství. Naštěstí se časy změnily a jeho získání není pro cizince zase až takovým problémem. Německo ale vždy bylo a nejspíše i zůstane státem, kde za Němce bude spíše považován člověk, který má německé předky, aniž by v Německu bydlel než lidé, kteří zde dlouhá léta žijí. Tento stát se určitým způsobem před cizinci chrání, jak jsem zmínila např. před Turky.

Jsme na počátku 21. století. Možná bychom měli započít nějakou novou éru. Ať už co se týče tolerance vůči jiným národům, které s námi žijí nebo nepodporováním skupin, která porušují práva menšin. Ale stačí se zastat spolužáka nebo spolucestujícího v dopravním prostředku, který právě trpí bezprávím. Každá maličkost, která někoho ochrání nebo zabrání něčemu špatnému, je správná a důležitá. Nejde jen o to dělat velké kroky, ale jsou nutné nejdříve malé krůčky. Každý se nejdříve musíme umět postavit, pak udělat krok a nakonec se naučit chodit.

Literatura:

1. BAAR, Vladimír.: Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus? Ostravská univerzita: Nakladatelství Tilia, 2002. ISBN 80-86101-66-5.
2. BENJAMIN, Kuras.: Evropa snů a skutečností. Praha: Baronet, 2007. ISBN 978-80-7214-971-1.
3. GASSET, Ortega.: Evropa a idea Národa. Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0380-9.
4. GELLNER, Arnošt.: Národy a nacionalismus. Praha: Nakladatelství Josef Hříbal, 1993. ISBN 80-900892-9-1.
5. GELLNER, Ernest.: Nacionalismus. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-023-3.
6. HLAVIČKOVÁ, Zora. MASLOWSKI, Nicolas.: Nacionalismus v současných dějinách střední Evropy: od mobilizace k identitě. CES, 2005. ISBN 80-239-4456-8.
7. HOBBSBAWM, Eric J.: Národy a nacionalismus od roku 1780. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-55-0.
8. HOLÝ, Ladislav.: Malý český člověk a skvělý český národ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-97-4.
9. HROCH, Miroslav.: Na prahu národní existence. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0809-6.
10. HROCH, Miroslav.: Pohledy na národ a nacionalismus, Čítanka textů. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-20-2.
11. KOLEKTIV autorů.: OBČAN – NÁROD – STÁT – Vznik nových států v Evropě na začátku 20. století Pedagogická fakulta UK v Praze, 1996.
12. KUČEROVÁ, Stanislava a kol.: Bilance a výhledy středu Evropy na prahu 21. století. Brno: Konvoj, 2000. ISBN 80-7302-000-9.
13. MILLER, David.: Blackwellova encyklopedie politického myšlení. Přerov: Knihotiskárna J.Strojil, 1995. ISBN 80-85617-47-1.
14. MÜLLER, B. Karel.: Evropa a občanská společnost. Projekt evropské identity. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-84-7.
15. PAVLÍČEK, Václav.: O české státnosti. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0489-2.
16. PETRÁČKOVÁ, Věra. KRAUS, Jiří a kol.: Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0607-9.
17. SCHULZE, Hagen.: Stát a národ. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-393-2.
18. UTITZ, Bedřich.: Německo – nový stát v Evropě. Praha: Český spisovatel, 1996. ISBN 80-202-0629-9.

Internetové zdroje:

- <http://www.e15.cz/udalosti/cizinci-zadajici-v-nemecku-obcanstvi-budou-muset-absolvovat-test-31174/>
- <http://www.novinky.cz/specialy/dokumenty/126534-prehled-pravicovych-radikalnich-hnuti-v-cesku.html>
- <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/141026-narod>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Denstv%C3%AD_nez%C3%A1visl%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF
- http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/berlin-pripravuje-jednotny-test-pro-nemecky-pas_65008.html 6.4.2009
- <http://www.blisty.cz/2005/9/16/art25023.html> 15.3.2009
- <http://www.spisovatele.cz/ayaan-hirsi-ali>
- <http://socp.ff.cuni.cz/nacionalismus-etnicky-konflikt>
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Spole%C4%8Denstv%C3%AD_nez%C3%A1visl%C3%BDch_st%C3%A1t%C5%AF

Resumé

Bakalářská práce se pokouší analyzovat pojmy stát, národ a nacionalismus a jejich proměny ve 20. století a přístup k jejich interpretaci v 21. století. Práce se opírá hlavně o analýzy textů Gasset, Gellnera, Hrocha a Müllera.

Summary

The Bachelor's Diploma tries to analyze the definition of the state, the nation and the nationalism and their transformations in the 20th century and the approach to their interpretation in the 21st century. The essay is mostly based on the text analysis of Gasset, Gellner, Hroch and Mueller.